

BOLALARNING IJODIY QOBILIYATLARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH USULLARI

E.Shavqiyev

Kattaqo'rg'on Davlat Pedagogika

Instituti dotsenti:

S.Berdikulova

1-bosqich magistranti:

E-mail:sevinchberdikulova@gmail.com

Annotatsiya, Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi, unga ta'sir etuvchi omillar hamda samarali metod va shakllar tahlil qilinadi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi talablariga muvofiq, rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish, bolalarning erkin fikrlashini, estetik didini va ijodiy tafakkurini rivojlantirish yo'llari yoritiladi. Maqolada amaliy tavsiyalar, tarbiyachilar faoliyatini takomillashtirishga oid g'oyalar ham keltirilgan.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, tafakkur, "Ilk qadam" dasturi, rivojlanish markazlari, bolalar faoliyati, tarbiyachi, o'yin texnologiyasi.

Аннататсия. В статье анализируется проблема развития творческих способностей детей дошкольного возраста, факторы, влияющие на неё, а также эффективные методы и формы. В соответствии с требованиями государственной образовательной программы «Первый шаг» освещаются способы организации развивающей среды, развития у детей свободного мышления, эстетического вкуса и творческого мышления. Также в статье даны практические рекомендации и идеи по совершенствованию деятельности воспитателей.

Ключевые слова: креативность, мышление, программа «Первый шаг», развивающие центры, деятельность детей, воспитатель, игровые технологии.

Annotatsion. This article analyzes the issue of developing the creative abilities of preschool children, the factors influencing it, as well as effective methods and forms. In accordance with the requirements of the state educational program "First Step", ways to organize a developing environment, develop children's free thinking, aesthetic taste and creative thinking are highlighted. The article also provides practical recommendations and ideas for improving the activities of educators.

Keywords: creativity, thinking, "First Step" program, development centers, children's activities, educator, game technology.

Kirish. Mustaqillik yillarda respublikamizda ta'lim tarbiya sohasida amalga oshirilayotgan va bu borada yaratilayotgan imkoniyatlar nihoyatda kengayib bugungi kunda davlatimiz siyosatining muhim ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. So'nggi yillarda mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini modernizatsiya qilish, bolalar shaxsining

har tomonlama kamol topishiga zamin yaratish borasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–4312-son qarori (2019-yil 8-may) hamda “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish va sifatini oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF–6108-son Farmoni (2020-yil 6-noyabr) bolalar ta’limi va tarbiyasida yangi bosqichni boshlab berdi. Mazkur hujjatlarda bolalarda ijodkorlik, mustaqil fikrlash, yangilik yaratishga intilish kabi kompetensiyalarni shakllantirishga alohida urg‘u berilgan. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim bosqichida ijodiy tafakkurni rivojlantirish — keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatning asosiy garovi sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy jamiyatda ijodiy fikrlovchi, tashabbuskor, yangilik yaratishga intiluvchi shaxsga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu sababli maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarda ijodiy tafakkurni erta rivojlantirish — ta’lim tizimining strategik vazifalaridan biridir. “Ilk qadam” dasturining asosiy maqsadi ham bolalarning har tomonlama, shu jumladan ijodiy, intellektual va estetik rivojlanishini ta’minlashdir. Bugungi kunda Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachining eng ustuvor vazifalaridan biri “Ijodkor bolani” tarbiyalashdir. Bu jarayon qanchalik erta boshlansa samarasi shunchalik barvaqt namoyon bo‘ladi va bolaning butun hayotiga ijobiy ta’sir qiladi. Ijodkorlik yangi taraqqiyot predmeti emas. Biroq, ilgari jamiyatda odamlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida ehtiyoj yo‘q edi. Iste’dodlar o‘z-o‘zidan paydo bo‘ladi, adabiyot va san’at durdonalari, ilmiy kashfiyotlar, ixtirolar yaratiladi va bu bilan rivojlanayotgan insoniyat madaniyati ehtiyojlarini qondirdi.

Asosiy qism. Bolalar o‘yin orqali ko‘plab yangi fikrlarni sinab ko‘rishadi. O‘yin jarayonida ular o‘zlarining xayoliy dunyolarini yaratadilar, turli rollarda qatnashadilar va muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar.

Bolalarda ijodiy qobiliyatlarning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar

1. Rivojlantiruvchi muhit – bolalarda tasavvur, fantaziya va erkin fikrlashni qo‘llab-quvvatlovchi sharoit yaratadi.
2. Tarbiyachi shaxsiyati – bolani ilhomlantiruvchi, rag‘batlantiruvchi, yangilikka yo‘naltiruvchi yetakchi bo‘lishi kerak.
3. O‘yin faoliyati – “Ilk qadam” dasturida o‘yin asosiy o‘quv shakli sifatida e’tirof etilgan. Aynan o‘yin jarayonida bola ijodiy ifoda imkoniyatlarini namoyon etadi.
4. San’at va musiqa faoliyati – bolalarda estetik didni shakllantiradi va hissiy tajriba orqali Ijodiy tafakkurini boyitadi.
5. Rivojlanish markazlari faoliyati – badiiy, qurish-yasash, nutq, matematika, tabiatshunoslik markazlari orqali bolalarning ijodiy faoliyati rag‘batlantiriladi

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning samarali usullari:

1. Muammoli o‘yinli vaziyatlar yaratish – bolalar mustaqil yechim topish orqali ijodiy fikrlashni o‘rganadilar.
2. Rolga kirish o‘yinlari (dramatizatsiya) – ertak va hikoyalar asosida sahnalashtirish orqali tasavvur, nutq va emotsional ifodani rivojlantiradi.

3. “Ertak to‘qish” metodikasi – bolalarga tanish ertaklarni o‘zgartirib, yangi syujet yaratish topshiriqlari berish.

4. Loyihaviy faoliyat – bolalar kichik loyihalar orqali mustaqil fikrlash, jamoaviy ishlash va ijodkorlikni rivojlantiradilar.

5. Rasm chizish, haykaltaroshlik va badiiy ishlar – noan’anaviy usullar (barmoqlar bilan bo‘yash, qumda rasm chizish va boshqalar) orqali bolalarda badiiy-ijodiy fikrlashni qo‘llab-quvvatlash.

6. Ilhomlantiruvchi muhit – “Ijod burchagi”, “Fantaziya sandig‘i”, “Kreativ markaz” kabi joylarni tashkil etish bolani mustaqil izlanishga chorlaydi.

Bu usullar bilan ketma ket tanishib chiqamiz. Muammoli o‘yinli vaziyat nima? Bu — bolaga ma’lum bir ziddiyatli yoki noma’lum holat berilib, undan chiqish yo‘lini o‘zi topishi kerak bo‘lgan o‘yin shakli. Masalan: "Sizning qishlog‘ingizda buloq suvi quriy boshladi. Endi nima qilasiz?" Bolalar jamoada fikr yuritadilar: kim suvni tejash usulini, kim yangi manba topishni taklif qiladi.

Muammoli o‘yinli vaziyatlar: bolalarda mustaqil fikrlash va ijodiy yechim topish ko‘nikmalarini shakllantiradi;

jamoada ishlash, muloqot, mas’uliyat va baholash madaniyatini o‘rgatadi;

o‘yin orqali bilimni amalda qo‘llashni osonlashtiradi. Pedagogik ahamiyati shundan iboratki, Bolada analitik va ijodiy fikrlash shakllanadi, Har bir o‘yin hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi, Bolalar o‘z fikrini himoya qilishni, boshqani tinglashni o‘rganadi, Mustaqil qaror qabul qilishga o‘rganadi.

Rolga kirish o‘yinlari — bu bolalarning turli obrazlarga kirib, **voqealar, sahnalar, hikoyalar yoki ertaklarni jonlantirish** orqali ijodiy faoliyat olib borishidir.

Ertak to‘qish — bu bolalarga tanish ertaklarni o‘zgartirib, yangi syujet yoki boshqa yakun yaratish orqali ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish metodidir.

Uning asosida quyidagi g‘oya yotadi: Bola tayyor matnni yod olishdan ko‘ra, uni o‘zgartirib, o‘z versiyasini yaratganda, haqiqiy ijodiy fikrlash yuzaga chiqadi. Bu usulning maqsadlari bolalarda ijodiy va mustaqil fikrlashni rivojlantirish, nutq boyligini kengaytirish, fantaziya va tasavvurni kuchaytirish, o‘z fikrini og‘zaki va mantiqiy izchil ifoda etish ko‘nikmasini shakllantirish.

Loyihaviy faoliyat pedagogik jarayonda ta’lim berishning innovatsion usullaridan biri bo‘lib, o‘quvchilarning mustaqil, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv orqali o‘quvchilar amaliy tajriba orttirib, real hayotga yaqin bo‘lgan muammolarni hal etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Loyihaviy faoliyat tuzilmasi bir necha asosiy bosqichlarni o‘z ichiga oladi: muammoni aniqlash, maqsad va vazifalarni belgilash, rejalashtirish, bajarish, natijalarni tahlil qilish va taqdim etish. Mazkur jarayon ta’limning samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning faolligini ham kuchaytiradi.

Ilhomlantiruvchi muhit — bu bolalarda **ijodkorlik, mustaqillik, tafakkur va qiziqishni** kuchaytiruvchi maxsus yaratilgan sharoitdir. Bolada **yangi g‘oyalar**

tugʻdiradi, mustaqil izlanishga undaydi, ijodiy tafakkurni rivojlantiradi, keng fikrlash koʻnikmalarini shakllantiradi.

Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda sanʼatga boʻlgan qiziqish muhim oʻrin tutadi. Bolalar rasm chizish, modellash, musiqa tinglash, raqs qilish kabi faoliyatlarga qiziqadilar. Sanʼat orqali bolalar oʻz his-tuygʻularini ifoda etishni oʻrganadilar va estetik hissiyotlarini rivojlantiradilar.

“Ilk qadam” davlat dasturi bilan bogʻliqlikni koʻrib chiqadigan boʻlsak “Ilk qadam” dasturida bolalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirish boʻlimida ijodkorlikni rivojlantirishga alohida oʻrin ajratilgan. Dasturga koʻra:

- bola oʻz fikrini erkin ifoda etishi;
 - tasviriy va musiqiy faoliyatda oʻziga xos yondashuvni namoyon etishi;
 - muammoli vaziyatlarda noodatiy yechim topishga intilishi lozim.
- Shuningdek, rivojlanish markazlarida (badiiy, qurish-yasash, tabiat, til markazi) ijodiy topshiriqlar, loyiha va oʻyinlar tashkil etish bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan boʻlsak, ijodkorlik shunchaki mahorat yoki isteʼdoddan koʻra koʻproq - bu boʻlish usuli, dunyoni koʻrish va boshqalar bilan muloqot qilish usulidir. Ijodkorlikning barcha shakllarini qamrab olgan holda, biz insoniy zukkolik kuchini ochib berishimiz, hamkorlik va inklyuzivlikni rivojlantirishimiz va barcha uchun yanada jonli, dinamik va barqaror kelajak yaratishimiz mumkin. Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish — bu nafaqat badiiy faoliyat, balki shaxsiy oʻsishning asosiy tarkibiy qismidir. Samarali usullarni qoʻllash, rivojlantiruvchi muhit yaratish va “Ilk qadam” dasturi talablariga muvofiq ish yuritish orqali bolalarda mustaqil, noodatiy fikrlaydigan, kelajakda yangilik yarata oladigan shaxsni tarbiyalash mumkin. Tarbiyachi bu jarayonda bolaning ilhom manbai, yoʻl koʻrsatuvchisi va qoʻllab-quvvatlovchisi boʻlishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha taʼlim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ–4312-son qarori.
2. “Ilk qadam” davlat oʻquv dasturi. — Toshkent, 2023.
3. Gʻ. Xodjayev. Maktabgacha taʼlim metodikasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. B. Tursunova. Bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish metodlari. — Toshkent, 2020.